

F I G Y E L Ő

Magyar-szlovák szellemi kapcsolatok.

„A világhírű szerzőkről élénk hírverés tájékoztat bennünket. Könyvtáraink megtelnek nagyírű világmárkás művekkel, prózával és költeményekkel. Idézetünk Villonból, fordítgatunk Ch. L. Philipp írásaiból, valóságos szakértőivé leszünk a Rilke körüli labirintusnak. Értsük meg egymást. Mindez nem elítélendő. Ellenkezőleg. Ez csak tükröződése a mi vágyódásunknak kiváló művelődési értékek után. E költeményfordítások kiadása alkalmából azonban szeretnék valamit külön hangsúlyozni: akármilyen elmélyedő is ez a mi vágyódásunk, bizonyos szempontból mégis egyoldalú. Megfeledekezünk a szomszédnépek művelődéséről és alkotásairól. Pedig elsősorban azokat kellene ismernünk.“ Ilyen gondolatokkal találkozunk *Emil Boleslav Lukáč* szlovák költő nagyon figyelemreméltó előszavában, melyet az igen tetszetős kiállításban és kitűnő fordításokban megjelent szlováknyelvű modern magyar lírai antológiához írt. A könyv címe *Na brehu čiernych vôd* (Sötét vizek partján) Ady verseiből való és a kötet gazdag gyűjteményt nyújt legmodernebb költőink verseiből. Emil Boleslav Lukáč előszavában körültekintő szemlét tart újabbnak írt líránk legkiválóbb képviselői felett, ismerteti mindazok törekvéseit, akik a magyar és szlovák szellemi élet között közvetítésre vállalkoztak és sajnálattal állapítja meg, hogy mindkét részen aránylag kevés történt. „Igaz, — írja — hogy 1918-ig nem nagyon volt iskolázott szlovák ember, aki a magyar gimnáziumban a magyar történelmet és irodalmat részletesen

meg nem tanulta volna... de azóta nagyon megváltoztak az idők. Az utak szétválása után nevezetesen a fiatal szlovák nemzedék érdeklődése másfelé fordult, ami önmagában nem lenne hiba, csak az a baj, hogy a magyar szellemvilággal, ha mindjárt csak pusztán megfigyelésből, vagy művészi és tudományos szándékból is két-három emberen kívül nem törődött senki s azok munkáját sem nagyon méltatták figyelemre és nem is értékelték.“ Pedig nagy példákra figyelmeztet E. B. Lukáč, amilyenek Hviezdoslav Arany- és Petőfi-fordításai voltak, vagy az egyedülálló Ember tragédiája-fordítás. Az ilyen becsületes és tárgyilagos szellemi megnyilatkozásból lelkiismeretesen vállalnunk kell azt is, amit a mi terhünkre ró fel: igaza van E. B. Lukácsnak, hogy magyar részről is vajmi kevés történt a szlovák költészet és irodalmi alkotások megismertetésére, pedig reánk is éppen úgy vonatkozik a szomszéd népek szellemi életébe való elmélyedés természetes követelménye. E. B. Lukáč igen szép áttekintést nyújt újabb költőinkről. Ő közülük Ady Endréhez vonzódik legjobban. Régi híve a mi nagy váteszlelkű dalnokunknak, akiről értekezést írt, akiért gyakran harcolt szellemi vitákban és akitől sokat fordított. Érdekesnek tartja maga Lukáč is, hogy utána Juhász Gyula foglalkoztatja legtöbbször a fiatal szlovák lírikusokat, s érdemesnek is tartaná ennek a jelenségnek a megfejtését. „Talán az a bizonyos mélabús lágyság, csendes álmodozás és szomorú magábamélyedés az, ami rokonlelket takar, vagy pedig a tiszai délibábok és jellegzetesen magyar életképek költőjének izgatató másvolta irányítja reá

a figyelmet? Talán mindkettő." A kötetben Juhász Gyula 12 szép verssel szerepel, valóban mesteri fordításban. Ezek közül 8 Emil Boleslav Lukáctól való, míg a többi a szintén kiváló Valentin Beniák műve. Többi költőnk is művészi átültetésben szólal meg szlovákul. A legtöbb vers Ady Endrétől van (18), köztük igen jellemzőek (A vár fehér asszonya, A Duna vallomása, Ádám, hol vagy? Ifjú szivekben élek). Babits Mihály 4 verssel szerepel, Tóth Árpád is. Rajtuk kívül már csak József Attilától találunk több verset, tanújelül annak, hogy az ő szociális költészete hamar visszhangra talált a fiatal szlovák értelmiségnél. Kosztolányi Dezsőt és Szabó Lőrincet három-három jellemző költeménye mutatja be a szlovák olvasónak. A többi modern költőnk csak egy vagy két verssel szerepel: Gyóni Géza (Csak egy éjszakára), Reményik Sándor, Kassák Lajos, Áprily Lajos, Erdélyi József, Illyés Gyula, Mécs László, Györy Dezső, Gulyás Pál és Berda József. Az egyes fordítások elé Szalatnai Rezső igen találó tömör jellemzést írt a költő életéről és művéről, gondosan felsorolja a róla szlovák nyelven megjelent irodalmat is. Így modern magyar költőinknek szlováknyelvű lírai antológiája valóban nagyjelentőségű kiadvány, amely nemcsak a legkiválóbb szlovák költők fordításaiban tolmácsolja a magyar verseket, hanem áttekinthető, találó képet is nyújt modern líránk fejlődéséről. S emellett a kötet igen szép kiállításban jelent meg a legjelentősebb szlovák modern irodalmi folyóirat (Elán) kiadásában. Szalatnai Rezső, aki mögött éppen a magyar-szlovák szellemi kapcsolatok kiépítése terén gazdag és eredményes mult

áll, csak az egyes írói arcképek szerzőjeként szerepel, valójában azonban az ő lelkes és gondos szerkesztői munkája érzik az egész kötetben, mely tényleg jelentős állomás a népeink között igen megcsappant szellemi érintkezés megélénkülésében.

Az antológia megjelenésével körülbelül egyidőben a budapesti egyetem Szláv Filológiai Intézetének kiadásában kimerítő értekezés jelent meg az új szlovák regényről. Szerzője Kovács Endre, akinek már sok szép tanulmánya jelent meg a szlovák szellemi életéről. Ez a kis füzet nagyon vonzóan dolgozza fel az újabb szlovák regény tárgykorét. Mivel pedig a regény Stendhal szerint tükör, melyet végighordozunk a megtett út fölött, az értekezés a szlovák élet háborúutáni fejlődéséről és változásairól is érdekes képet nyújt. Fejtegetéseiben tekintetbe veszi a mai szlovák irodalomtörténetírás eredményeit (I. Andrej Mráz művéről írt beszámolómat, Délvidéki Szemle, II. évf. 4. sz.) és szemléletes fejlődésrajzban mutatja meg a nyugati értelemben is időálló szlovák regény kialakulásának főbb állomásait. Az egyes fejezetek ezt beszédesen igazolják: A hagyományörzőkből indul ki, megfigyeli a költészet és valóság találkozását (J. C. Hronsky), az új realizmust (Milo Urban, Az élő kolostor című regénye magyar fordításban is megjelent), majd a szocialista realizmus képviselőit tárgyalja (Kavec, Jilemniczky, Král, Poničan), a háború írójával foglalkozik (Ján Hrušovský), a demokrácia szatíráját ismerteti (Janko Jesensky regénye), végül a zsidóság hangjának megszólaltatóját (Vámoš) és kisebb munkások kísérleteit illeszti a képbe. A felállított *Mérlég* végső következtetése

szerint „nem lehet kétséges, hogy az az út, amelyre a világháború után a szlovák próza lépett, végülis Európához fog vezetni.“ Kovács Endre dolgozata igen élvezetes olvasmány, így nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a szlovákságról korszerű tájékozottságot nyerjen a magyar közvélemény.

A szlováknyelvű lírai antológia megjelenése után csakhamar magyar nyelven a *Mai szlovák novel-lák* gyűjteménye jelent meg a kassai Uj Magyar Múzeum kiadásában, Sziklay Ferenc, Oláh József és Sziklay László fordításában. Ez a kötet is tovább építi a szlovák-magyar szellemi kapcsolatokat.

KRAMMER JENŐ

Steuer György

A decemberi köd elvitte a Délvidék egyik legjobb fiát, a magyar állameszme harcos közéleti férfiát, Steuer Györgyöt is. Élő példája volt annak, hogy Magyarországon minden tehetség karriert csinálhat. Származása, nemzetiségi hovatartozása nem akadályozza meg ebben. „Német apától és magyar anyától származott s ez a tény már eljegyezte őt a szentistváni gondolatnak“ — mondja róla egy megértő méltatója. Nem voltak családi összeköttetései, a hivatali pályán mégis államtitkárságig vitte s 1922-ben ő lett a magyarországi németajkúak kormánybiztosa. Halálával árván maradtak dédelgetettjei, a kubikusok is, akiknek sokezernyi tömegét épp itt, a Duna-Tisza közén, ő igyekezett megmenteni a kizsákmányolástól. (I. Steuer György: *A somásmunkások mementése*. Délv. Szl. I. évf. 476. 1.) Mint a délvi-

déki földművelők gazdasági egyesületének alelnöke fáradhatatlan munkása volt a svábsággal való nyelvi és kulturális megértés gondolatának.

Huszonhat év előtt az országos politika is sokat foglalkozott a nevével. 1917-ben történt. A háborús helyzet egyre reménytelenebbé vált, s akkor a rövid életű Esterházy-kormány őt küldte Torontálba főispánnak. A rákövetkező, nem egészen egy esztendő aztán sok bánatot termelt Steuer lelkében. A vármegye történelmi ősi nemzetségei gőgösek voltak hatalmukra. Steuer Györgyöt olyan jéghideg atmoszféra fogadta, amelyet tájékozatlanságában megdöbbenve fogadott és megérteni sohasem tudott. A megye urait mindenben követő középosztály csak fokozta a kellemetlen hangulatot.

Voltak külsőségek is, amik nem vitték előbbre Steuer jó szándékú törekvéseit. A svábság oda volt az elragadtatástól, hogy egyszer a fajtájuk kis fia is belejutott ebbe a féltve őrzött pozícióba s majd megölte ragaszkodásával. Ötven tagú gárda kísérte minden lépésénél. Végeredményben többet ártottak gazdájuknak, mint az ellen-ségei.

Torontál 1917-ben nem bocsátotta meg, hogy egy egyszerű bácskai sváb fiú lett a főispánja. Mert csak ezt látták bennne. Hiába volt tele a legjobb szándékkal, alkotási, népboldogítási lázzal, minden hivatali szobában akadályba ütközött. Steuer György azonban megérdemli, hogy emlékét kegyelettel és szeretettel megőrizzük.

SZ. SZIGETHY VILMOS